

Реабілітація пацієнток після лапароскопічного лікування ендометріозу яєчників з використанням бусереліну

Ю.П. Вдовиченко, П.Р. Волосовський

Київська медична академія післядипломної освіти ім. П.Л. Шупика

Як показали результати проведених досліджень, використання препарату Бусерин (виробництво ЗАТ «Фарм-Синтез», Москва, Росія) для реабілітації хворих з ендометріозом яєчників після проведеного лапароскопічного лікування дозволяє суттєво понизити частоту рецидивів і клінічних проявів даної патології. Отримані результати є підставою для широкого використання запропонованої методики в практичній охороні здоров'я.

Ключові слова: ендометріоз яєчників, лапароскопічне лікування.

В даний час проблема ендометріозу виходить на одне з перших місць у структурі гінекологічної захворюваності жінок репродуктивного віку, при цьому частота даної патології досягає 50% [1-8]. Частота безплідності при ендометріозі коливається від 30-40 до 60-80%. Крім постійно зростаючої частоти цього захворювання, істотну роль відіграє і недостатня ефективність наявних лікувально-профілактичних заходів. Серед основних причин такої тенденції виділяють збільшення питомої ваги різноманітних внутрішньоматкових втручань, починаючи з підліткового віку; ріст соматичної захворюваності; порушення імунологічної реактивності; несприятливий вплив екологічних і виробничих факторів та ін. [2, 3, 8]. Крім того, тривалий і стійкий перебіг ендометріозу, часті рецидиви, виражений больовий синдром, порушення менструальної функції, висока частота неплідності, значний рівень порушення працездатності й інвалідизації свідчать і про соціальну значущість порушеної проблеми [1-8].

При розгляді ефективності запропонованих лікувально-профілактичних заходів звертає на себе увагу відсутність єдиного підходу у виборі методу лікування, особливо ендометріозу яєчників. Але водночас, як свідчать дані вітчизняної і зарубіжної літератури, особливо останніх років [5, 6, 8], все більша перевага віддається ендохірургічному лікуванню даної патології з наступною адекватною реабілітацією. Незважаючи на значну кількість наукових повідомлень, одним із невирішених питань даної проблеми є віддалені результати лапароскопічного лікування. Хоча не викликає сумнівів той факт, що ефективність проведеної терапії багато в чому залежить від якості проведення реабілітаційних заходів, що включають не тільки лікування основного захворювання, але й профілактику рецидивів. Водночас, у сучасній літературі відсутні практичні рекомендації щодо ведення хворих, які перенесли ендоскопічне хірургічне лікування з приводу ендометріозу, хоча їхня необхідність не викликає сумнівів. Те, що абсолютна або відносна гіперестрогенія, особливо на тлі зміненої рецепторної функції ендометрія є одним із основних факторів, що сприяють розвитку ендометріозу [7], послужило обґрун-

туванням для включення до комплексу лікувальних заходів препаратів з групи агоністів гонадотропін-релізіну гормонів (аГн-РГ) з метою пригнічення секреції естрадіолу шляхом припинення гормональної стимуляції яєчників. З усього спектру наявних на сьогодні гормональних методів лікування аденоміозу застосування аГн-РГ є найбільш ефективним [7].

Метою роботи були розробка і впровадження комплексу реабілітаційних заходів, що сприяють зниженню частоти рецидивів після лапароскопічного лікування ендометріозу на підставі вивчення клініко-морфологічних, ендокринологічних та імунологічних особливостей перебігу захворювання, а також розробки і впровадження комплексу реабілітаційних заходів з використанням препарату групи аГн-РГ Бусерин (активна діюча речовина – бусерелін).

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Для вирішення поставленої мети і завдань нами було обстежено 60 пацієнток, яким проводилось обстеження за вивченням клінічних, функціональних, імунологічних та ендокринних показників. Хворих було розподілено на дві клінічні групи:

I група – 30 пацієнток після лапароскопічного лікування ендометріозу яєчників, які одержували загальноприйняті реабілітаційні заходи;

II група – 30 пацієнток після лапароскопічного лікування ендометріозу яєчників, які одержували запропоновану нами методику реабілітації.

Загальноприйняті реабілітаційні заходи проводилися відповідно до рекомендацій [1] і включали використання гестагенів (оргаметрил у післяопераційному періоді протягом півроку); при тяжких формах ендометріозу ураження додаткове використання антигонадотропних препаратів данол (даназол) та імунокорекцію.

Основними моментами запропонованих нами реабілітаційних заходів були:

1. Передопераційна підготовка Бусерином: 2 ін'єкції препарату у вигляді депо (3,75 мг внутрішньом'язово – 1 раз на 28 днів), або у вигляді назального спрею (інтраназально по одному впорскуванню – 150 мкг в кожний носовий хід тричі на добу (добова доза – 900 мкг) щоденно протягом 2-х місяців).

2. Призначення у післяопераційному періоді курсу з 4-х ін'єкцій (або інтраназально по 900 мкг щоденно протягом 4 місяців) препарату Бусерин.

3. Використання у комплексі з Бусерином препарату Лівіал.

У дослідженні нами використовувався синтетичний аналог гонадотропін-релізіну гормону Бусерин (виробництво ЗАТ «Фарм-Синтез», Москва, Росія). Препарат застосовувався у двох лікарняних формах – пролонго-

ТАРДИФЕРОН — золотий стандарт ВОЗ в ліченні залізодефіцитної анемії

ваній формі – депо, в якій активна речовина включена в мікросфери, і її поступове звільнення з їх поверхні забезпечує постійну концентрацію бусереліну в крові протягом 28 днів (отримували лікування 15 пацієнтів), а також короткодійної формі у вигляді назального спрею для щоденного використання (друга підгрупа – 15 хворих). Слід зазначити, що до позитивних ознак Бусерину, як представника агоністів Гн-Рг можна віднести відсутність андрогенного ефекту, метаболічних порушень ліпідного та вуглеводного обміну і тромбоемболічних ускладнень.

До комплексу проведених досліджень було включено клінічні, функціональні, імунологічні та ендокринологічні показники.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Результати проведених досліджень свідчать, що основними факторами ризику розвитку ендометріозу яєчників є: обтяжений репродуктивний анамнез (артифіціальні – 43,3% і самовільні ранні аборти – 16,7%; кесарів розтин – 30,0% і початкова неплідність – 26,7%); екстрагенітальна (тироїдна патологія – 33,3% і серцево-судинні захворювання – 30,0%) і гінекологічна захворюваність (хронічні запальні захворювання матки і придатків – 63,3%, патологічні зміни шийки матки – 46,7% і перенесені акушерсько-гінекологічні операції – 50,0% відповідно).

Основними клінічними симптомами ендометріозу є: альгодисменорея (96,7%), хронічний тазовий біль (90,0%), диспаревнія (76,7%), неплідність (53,3%) і міжменструальні кровомазання (26,7%). Середня тривалість захворювання складає $3,5 \pm 0,3$ року, а серед використовуваних лікувально-профілактичних заходів необхідно відмітити застосування антибактеріальної та протизапальної терапії (100,0%), різноманітні варіанти гормональної корекції (86,7%) і фізіотерапії (43,3%).

Головними ультразвуковими ознаками ендометріозу яєчників у пацієток були: округла форма утворення (56,7%), виявлення поблизу кіст невеличких розмірів тканини “незміненого” яєчника (56,7%), стовщена ехошільна капсула кісти (53,3%), дрібноточкова внутрішня структура (36,7%) і відсутність варіацій внутрішньої ехоструктури при динамічному обстеженні в різноманітні фази менструального циклу (30,0%).

Основними показаннями до лапароскопічного лікування хворих із ендометріозом яєчників були: наявність одно- (63,3%) і двосторонніх ендометріом (36,7%), а також їхнє поєднання з неплідністю (53,3%). В ході ендоскопічної діагностики та лікування зустрічалися «типові» ознаки ендометріом: утворення яєчників із щільною капсулою темно-синього відтінку і фрагментами синьо-багряного кольору (50,0%); чорні, синюшно-багряні, темно-червоні плями на поверхні очеревини (36,7%); рубцева тканина, що оточує ендометріодні

імплантати (23,3%); білі непрозорі бляшки, оточені рубцевою тканиною (13,3%) і «нетипові»: гіпер-васкулярні зони (53,3%); підяєчнікові зрощення (46,7%); жовто-коричневі плями на поверхні очеревини (36,7%); петехіальна очеревина (30,0%); червоні, “променеподібні” плями (26,7%); залозисті новоутворення на поверхні очеревини (16,7%); ділянки білої непрозорої очеревини (10,0%) і кругові дефекти очеревини (6,7%).

При морфологічному дослідженні віддалених ділянок ендометріозу яєчників варто виділяти два основних варіанти: “класичний” перебіг ендометріозу (66,7%) і “безсимптомний” (33,3%). Зіставлення структурних особливостей епітеліального і стромального компонентів, а також особливостей васкуляризації ендометріодних кіст яєчників пацієток із різноманітним перебігом захворювання свідчить, що при «класичному» ендометріозі переважають кісти з функціонально активним епітелієм, цитогенною підепітеліальною строюю, багатою васкуляризацією (численні судини капілярного типу), «свіжими» крововиливами й ознаками хронічного періофориту, а при «безсимптомному» варіанті – переважають кістозні утворення з дистрофічно зміненим епітелієм, розростанням сполучної тканини, недостатньою васкуляризацією з великою кількістю судин із стовщеною стінкою і «старими» крововиливами.

Використання запропонованих реабілітаційних заходів порівняно з групою контролю дозволяє знизити частоту хронічного тазового болю на 20,0%, альгодисменореї – на 20,0%, диспаревнії – на 16,7% і рецидиву ендометріом – на 13,3% на фоні зниження рівня ехографічних ознак ендометріом на 26,7% і нормалізації основних ендокринологічних й імунологічних показників. Також порівняно з групою контролю запропоноване лікування дозволило знизити психоемоціональні порушення (дратівливість, депресія, порушення сну тощо) на 23,3% (рис. 1).

ВИСНОВКИ

Таким чином, як показали результати проведених досліджень, використання препарату Бусерин для реабілітації хворих із ендометріозом яєчників після проведеного лапароскопічного лікування дозволяє істотно знизити частоту рецидиву і клінічних проявів даної патології. Різниця в досягнутому клінічному ефекті при використанні різних форм випуску Бусерину, зокрема, депо чи спрею, не виявлено. Це дозволяє застосовувати обидві форми, враховуючи матеріальні можливості хворого (вартість лікування за допомогою спрею в 2,5 раза нижча, ніж лікування пролонгованою формою у вигляді депо) та можливість перевірки переносимості бусереліну й корекції дози (до 1200 мг на добу при симптоми “спалаху” наприкінці другого тижня застосування) при використанні спрею. Отримані результати є підставою для широкого використання запропонованої методики в практичній охороні здоров'я.

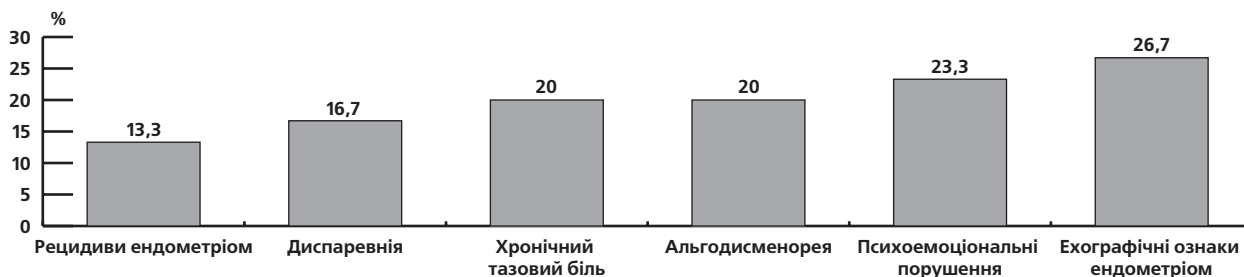

Рис. 1. Зменшення проявів ендометріозу при застосуванні Бусерину порівняно з контрольною групою (%)

Реабилитация пациенток после лапароскопического лечения эндометриоза яичников с использованием бусерелина

Ю.П. Вдовиченко, П.Р. Волосовский

Как показали результаты проведенных исследований, использование препарата Бусерин (производство ЗАО «Фарм-Синтез», Москва, Россия) для реабилитации больных с эндометриозом яичников после проведенного лапароскопического лечения позволяет существенно снизить частоту рецидивов и клинических проявлений данной патологии. Полученные результаты являются основанием для широкого использования предлагаемой методики в практическом здравоохранении.

Ключевые слова: эндометриоз яичников, лапароскопическое лечение.

Rehabilitation of patients after laparoscopic treatments of an endometriosis ovaries with use buserelin

Yu.P. Vdovichenko, P.R. Volosovskij

As have shown results of the lead researches, use of preparation Buserin (Manufactured of the CJSC "Farm-Sintes", Moscow, Russia) for rehabilitation of patients with an endometriosis ovaries the ambassador lead laparoscopic treatments allows to lower essentially fre-

quency of relapses and clinical displays of the given pathology. The received results are the basis for wide use of an offered technique in practical public health services.

Key words: an endometriosis ovaries, laparoscopic treatment.

ЛИТЕРАТУРА

1. Адамян Л.В., Кулаков В.И. Эндометриозы. М: Медицина; 1998.
2. Баскаков П.М., Литвінов В.В., Хомуленко І.А. Використання декапептилу-3,75 у комплексі реабілітаційних заходів після лапароскопічного лікування ендометріозу. Педіатрія, акушерство та гінекологія 1999; 5: 120–121.
3. Бурлев В.А., Волков Н.И., Стыгар Д.А. Значение факторов роста в патогенезе эндометриоза. Вестн. Рос. ассоциации акушеров-гинекологов 1999; 1: 51–56.
4. Венцківський Б.М., Жегулович В.Г., Яроцький М.Є. Оперативні ендоскопічні втручання на органах малого таза у жінок. Одеський мед. журн. 2001; 2: 39–40.
5. Воробій В.Д., Сніжко Т.Б., Босацький Я.В. Лапароскопічне лікування доброякісних новоутворень яєчників у жінок репродуктивного віку. Зб. наук. праць асоціації акушерів-гінекологів України. К: Фенікс; 2001: 110–111.
6. Гладчук І.З. Лапароскопічна консервативна хірургія та Золадекс (Zepesa) в лікуванні неплідних хворих з ендометріозом III, IV стадії. Педіатрія, акушерство та гінекологія 1999; 1: 104–106.
7. Дамиров М.М. Аденомиоз. М: Бинном; 2004.
8. Запорожан В.М. Ендоскопічна хірургія в гінекології. Журн. АМН України 1999; 5 (1): 44–52.